

УДК 159.92

КУЧМАНІЧ І. М., СІРА К. Ю.

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗРІЛОСТІ ОСОБИСТОСТІ З УСВІДОМЛЕНІСТЮ ФАКТУ БАТЬКІВСТВА

У статті здійснено аналіз теоретичних та емпіричних досліджень особистісної зрілості. Проведено диференціацію понять дорослість та зрілість особистості. Визначено основні критерії особистісної зрілості. Встановлено взаємозв'язок та взаємообумовленість зрілості особистості з усвідомленістю її батьківської ролі. У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз сучасних досліджень феномену усвідомленого батьківства. Розкрито основні підходи до поняття та структури усвідомленого батьківства. Висвітлено основні компоненти особистісної зрілості батьків. З'ясовано значення народження дитини для розвитку особистісної зрілості жінки і чоловіка.

Ключові слова: дорослість, зрілість, особистість, особистісна зрілість, батьківство, усвідомлене батьківство, материнство, особистісна зрілість батьків.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суспільства та його вплив на особистість передбачає вміння людини швидко адаптуватись, адекватно та гнучко реагувати на зміни, водночас залишатись собою, зберігаючи власні межі. Такі завдання уможливаються лише у процесі розвитку зрілості особистості. Особливою гостроти ці питання набувають у складні кризові періоди життя людини, коли відбувається переструктурування минулого та перегляд попередніх патернів поведінки. Ефективний вихід з кризових ситуацій пов'язаний саме з тим, наскільки людина відповідально ставиться до себе та оточення, здатна емоційно реагувати на ситуації життя, прагне до саморозвитку та ін. Очевидно, що конструктивний шлях виходу зі складних життєвих ситуацій багато у чому залежить від особистісної зрілості.

Одним із таких важливих і водночас складних періодів у житті людини є період народження дитини та засвоєння чоловіком та жінкою батьківських ролей. Саме усвідомлення та відповідальність цього кроку можуть зменшити напругу та сприяти розвитку гармонійно розвиненої особистості дитини. Тож у сучасній психологічній науці активно приділяється увага вивченню феномену усвідомленого батьківства. Серед невеликої кількості досліджень з обраної проблематики особливої уваги заслуговує вивчення питання взаємозв'язку усвідомленого батьківства та особистісної зрілості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення батьківства є достатньо поширеним у вітчизняній та російській психології (А. І. Антонова, А. Я. Варга, В. Н. Дружинін, Л. Ф. Обухова, А. С. Співаковський, В. В. Столін, О. А. Шаграєва, Л. Б. Шнейдер) [2; 4; 7; 10]. Особливості реалізації ролі батька досліджували: Г. С. Абрамова, Т. В. Архіреєва, Ю. В. Борисенко, О. Г. Каліна, І. С. Кон, Б. І. Кочубей, І. В. Павлов, Р. Д. Парк,

А. Г. Портнова, В. К. Рахманова, О. В. Тюптя, А. Б. Холмогорова та ін. [3; 5]. Феномен материнства став предметом вивчення у працях: Д. Боулбі, В. І. Брутман, О. Р. Ворошніна, М. Ейнсворт, М. С. Радіонова, В. А. Раміх, Н. В. Самоукіної, Г. Г. Філіповою, З. Фройда [7; 12]. Батьківській компетентності присвячено дослідження Н. Д. Міхеевої. Усвідомлене батьківство досліджували: О. Безпалько, Л. Буніна М. О. Єрміхіна, Г. Лактіонова, Р. В. Овчарова, О. Г. Смірнова та ін. [2; 7; 10].

Особистісну зрілість досліджували: Г. С. Абрамова, К. О. Альбуханова-Славська, Л. В. Анциферова, А. Р. Асмолов, Н. Р. Бітянова, Л. В. Божович, О. В. Ісаєв, Д. Левінсон, Д. О. Леонтєв, О. О. Реан, В. І. Слободчиков, А. Н. Харитонов, П. Хейманс, Р. М. Шаміонов, П. М. Якобсон та ін. [1; 4; 7]. Кантор та Циркель виділили батьківство як один з критеріїв особистісної зрілості. Ю. В. Євсеєнкова, А. Г. Портнова, О. В. Тиунова досліджували вплив батьківства на особистісну зрілість людини. Р. В. Овчарова та Н. А. Нестерова розглядали особистісну зрілість батьків як чинник сімейного виховання. Дослідження М. Є. Лінцбург підтверджують вплив особистісної зрілості на прогнозування материнсько-дитячих стосунків.

Метою статті є висвітлення різних підходів до визначення поняття особистісної зрілості, а також обґрунтування взаємозв'язку та взаємообумовленості зрілості особистості з усвідомленістю нею факту батьківства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток людини як особистості відбувається у загальному контексті її «життєвого шляху». За Б. Г. Ананьєвим, життєвий шлях має певні фази, пов'язані зі змінами у способі життя, системі взаємин, життєвій програмі та ін. Фази життєвого шляху накладаються на вікові стадії онтогенезу такою мірою, що у певний час деякі вікові стадії називаються саме фазами життєвого шляху [1; 6].

Початок формування особистісної зрілості належить до вікового періоду ранньої дорослості, що є підперіодом дорослості і не має чітких вікових меж – від 21 року до 25 років – (Д. Бромлей); 17–25 років (Дж. Бирен); від 20 до 25 років (Е. Еріксон); від 20 до 40 років (Г. Крайг). На думку Г. Крайга, точно вказати межі стадій розвитку дорослих людей досить важко, оскільки головна особливість розвитку під час дорослості – мінімальна залежність його від хронологічного віку. Найвагоміші зміни мислення, поведінки та особистості дорослої людини визначаються обставинами її життя, а саме: цілями, установками, досвідом, родом занять [4]. На основі цього можна стверджувати, що чітких вікових меж досягнення зрілості не існує, оскільки мова йде про психологічні новоутворення, а психологічний розвиток особистості є індивідуальним. О. О. Реан зазначає, що також на цей процес впливає багато зовнішніх чинників: соціоекономічний статус, освітній рівень, специфіка професійної діяльності тощо [9].

Досягнення зрілості є центральним завданням розвитку у період дорослості. Зрілість виконує функції організації, регулювання, забезпечення цілісності життєвого шляху, суб'єктом якого людина стає по мірі свого розвитку.

На думку Н. Р. Бітянкової, жодна людина не може претендувати на роль повністю розвиненої і зрілої особистості. Саморозвиток – це скоріш безперервний процес, аніж мета, яку необхідно досягти [8].

Найбільш розгорнуту характеристику особистісної зрілості дав П. М. Якобсон. Він визначив її як суспільно-історичний феномен, оскільки поняття зрілості у різних суспільних умовах має різний зміст. Під зрілістю особистості розуміється насамперед соціальна зрілість, що виражається у тому, наскільки адекватно розуміє людина своє місце у суспільстві, яким світоглядом чи філософією керується, яке її ставлення до суспільних інститутів (норми моралі, права, закони, соціальні цінності), до своїх обов'язків і своєї праці. Соціальна зрілість обумовлює і передбачає наявність психологічної зрілості. Не може бути повної психологічної зрілості у соціально незрілої особистості, яка характеризується інфантильністю суджень і дій, нерозумінням вимог суспільства і т. д.

На думку Р. М. Шаміонова, особистісна зрілість являє собою складне утворення, структуру якого складають такі якості, як: відповідальність у різних сферах діяльності, емоційна зрілість, самоконтроль поведінки, самостійність, адекватність самовідображення, високий рівень реалізо-

ваності подій життя, адекватність цілепокладання. Особистісна зрілість входить у загальну структуру особистості і виявляється взаємопов'язаною з цілою низкою особистісних особливостей, таких як: товариськість, дотримання соціальних вимог, м'якість, радикалізм, довірливість, терпимість, упевненість у собі, природність [7].

О. О. Реан виокремлює чотири компоненти або критерії особистісної зрілості, які є базовими, фундаментальними, структуроутворюючими: відповідальність, терпимість, саморозвиток й інтегративний компонент. Останній охоплює всі попередні і присутній у кожному з них – позитивне мислення, позитивне ставлення до світу, яке визначає позитивний погляд на світ. Науковець указував, що зріла особистість здатна відповідати не лише за себе, але і за інших людей, за їх долі, за характер взаємостосунків. За терпимістю стоять певні установки особистості, ставлення до світу, інших людей, до себе та впливу інших на себе. Терпимість також пов'язана зі ставленням до світу, світоглядом особистості [9].

Л. В. Божович зазначає, що психологічно зрілою особистістю є людина, яка досягла визначеного, достатньо високого рівня психічного розвитку. У якості основної риси цього розвитку виступає виникнення у людини здатності поводити себе незалежно від обставин, що безпосередньо впливають на неї (і навіть усупереч їм), керуючись при цьому власними, свідомо поставленими цілями. Виникнення такої здатності обумовлює активний, а не реактивний характер поведінки людини. Воно пов'язане з волею, яка забезпечує свідоме управління людиною своєю поведінкою.

Л. В. Анциферова вважає, що рівні психологічної організації зрілої особистості – це похідне її інтегрованого функціонування, якісної переробки на найвищому рівні способів взаємовідносин зі світом на попередніх стадіях і встановлення для кожного з них свого місця. У період особистісної зрілості різні типи діяльності інтегруються й у своїх повністю розвинених формах породжують різні типи суміщених способів життєдіяльності людини, що піднімають розвиток особистості на якісно новий рівень.

К. О. Абульханова-Славська відзначає, що, стаючи зрілою, особистість перетворюється у суб'єкта життєдіяльності, самовизначається відносно життя у цілому. Особистість все більше організовує обставини і події відповідно до своєї життєвої позиції. Однак якість особистості як суб'єкта життєдіяльності аж ніяк не означає її замикання у внутрішньому світі, відокремлення від дійсності. Навпаки, відбувається вдоскона-

лення властивих їй способів уключення у суспільне й особисте життя, здібностей реалізувати себе у гідній справі, готовність багато витерпіти заради благої справи і т. д. Міра сформованості, визначеності основних відносин особистості і є мірою зрілості особистості.

Зрілість особистості характеризується тенденцією до досягнення найвищого розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей людської особистості. Виділяють такі характеристики зрілої особистості: розвинуте почуття відповідальності, потреба у турботі про інших людей, здатність до активної участі у житті суспільства і до ефективного використання своїх знань і здібностей, до психологічної близькості з іншою людиною, до конструктивного розв'язання різноманітних життєвих проблем на шляху до найбільш повної самореалізації [7].

Саморозвиток є основоположною складовою зрілої особистості. Ця ідея є надзвичайно значущою для багатьох сучасних концепцій про людину (А. Брушлінський, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм та ін.). Актуальна потреба у саморозвитку, прагнення до самовдосконалення та самореалізації представляють величезну цінність, що є показником особистісної зрілості й одночасно умовою її досягнення. З наявністю вираженого прагнення до саморозвитку пов'язана й успішність професійної діяльності і професійне довголіття. Проявляється самоактуалізація різними способами – у служінні справі, любові до іншої людини (В. Франкл), захопленості значущою роботою (А. Маслоу) або ствердженням власним життям свободи і розвитку, що відбувається через здатність людини любити (Е. Фромм) [8].

Зрілість особистості характеризується тенденцією до досягнення найвищого розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей людської особистості. Виділяють такі характеристики зрілої особистості: розвинуте почуття відповідальності, потребу у турботі про інших людей, здатність до активної участі у житті суспільства і до ефективного використання своїх знань і здібностей, до психологічної близькості з іншою людиною, до конструктивного розв'язання різноманітних життєвих проблем на шляху до найбільш повної самореалізації.

П. М. Якобсон виділяє такі психологічні риси зрілої особистості:

- виражене прагнення до творчості, прояв творчості у найрізноманітніших сферах життя;
- сенситивність до досить широкого кола явищ соціального життя (до мистецтва у його різних жанрах і формах, до життя людей у її різноманітних проявах; до світу

ідей, що належать до сфери наукового пізнання, моральності, моралі і т. д.; до людської експресії; до природи у її багатстві і т. д.);

- інтелектуальну активність у сенсі постановки життєвих проблем, готовність їх вдумливо зрозуміти і намагатися наполегливо вирішувати;
- достатню емоційну чутливість, яка носить вибіркового характеру, але має широке коло явищ, які її викликають; здатність при цьому проявляти особливо високий рівень емоційної сприйнятливості до певної області явищ навколишнього світу, соціальних феноменів, людських відносин;
- мобільність здібностей, тобто вміння реалізувати у відповідних діях властивий людині потенціал, який вона хотіла би розкрити;
- рефлексію на свій духовний вигляд, що слугує завданням самоорганізації. Цілі такої самоорганізації досить різноманітні і широкі: моральне самовдосконалення, інтелектуальне зростання, естетичний розвиток і т. д.

В. І. Слободчиков та О. В. Ісаєв вважають зрілу особистість особистісним способом буття. У якості ознаки зрілої особистості вони виокремлюють розвинені ціннісні орієнтації, самостійність і відповідальність. Самостійність і відповідальність у соціальній поведінці складають найбільш суттєві характеристики людини як особистості. Самостійність дії – це дії з опорою на свої власні інтелектуальні і духовні сили, без звернення до підказки авторитету. Відповідальність – це здатність особи нести відповідальність за свої вчинки перед іншими, суспільством, перед самим собою.

А. Р. Асмолов у якості критеріїв особистісної зрілості виділяє активну життєву позицію і здійснення особистістю вільного вибору. Такий вибір не скутий заздалегідь вирішеним результатом. Людина завжди сприймає скоєне нею як скоєне у силу внутрішньої необхідності, йде на ризик, виграє і втрачає, несе відповідальність за свій вибір.

На думку А. Н. Харитонова, індикаторами показника особистісної зрілості є адекватний віку рівень зрілості емоційної, пізнавальної, поведінкової сфер; адаптивність у мікросоціальних відносинах; відповідність суб'єктивних образів відображуваним об'єктам реальності і характеру реакцій – зовнішніх подразників; здатність до саморегуляції своїх почуттів, поведінки; підтримання активності, перспективне планування життєвих цілей.

Індикаторами показника недостатньої особистісної зрілості є: наявність внутрішньоособистісних конфліктів, тривожність, невпевненість, психічне напруження, симптоми невротичних реакцій, акцентуовані риси, недостатня адекватність рівнів зрілості різних особистісних сфер,

неповна адаптивність у мікросоціальних процесах, труднощі саморегуляції своїх станів, почуттів, поведінки та ін.

Г. Олпорт вважав, що дозрівання людини – це безперервний процес становлення, що триває все життя. Він бачив також якісну різницю між зрілою особистістю і незрілою, або невротичною особистістю. Поведінка зрілих суб'єктів функціонально автономна і мотивована усвідомленими процесами. Поведінка незрілих осіб переважно направляється неусвідомленими мотивами, що виникають із переживань дитинства [7].

Згідно з позицією Д. Левінсона, щоб стати дорослою, людина повинна впоратися з чотирма завданнями розвитку: пов'язати мрії з реальністю, знайти наставника, забезпечити собі кар'єру, налагодити інтимні стосунки.

Г. С. Абрамова розглядає основні завдання періоду дорослості через призму інтимних відносин, де основними завданнями у ранній дорослості є створення сім'ї та досягнення інтимності. Ця точка зору підтримується, екзистенційними психологами та представниками гуманістичного напрямку у психології [8].

Зв'язок налагодження інтимних стосунків з формуванням особистісної зрілості настановив учених на думку, що особистісна зрілість пов'язана і з феноменом батьківства. Саме батьківство дозволяє вирішити не лише соціальні, а й екзистенційні завдання, являючись одним із найважливіших завдань у періоді дорослості.

Р. В. Овчарова у низці досліджень із проблеми батьківства розглядає зрілість людини через батьківство. Автор зазначає:

- батьківство є інтегральним динамічним утворенням особистості, яке у розвиненій формі включає батьківські цінності, установки й очікування, батьківські позиції, почуття, відношення, що реалізуються у стилі сімейного виховання;
- особистісні смисли, цінності, позиції і відносини (особистісна зрілість батьків) обумовлюють особливості батьківства як інтегрального утворення особистості;
- батьківська зрілість включає сформованість основних відносин особистості батьків (особистісна зрілість), її суб'єктності, вміння обирати і здійснювати батьківську стратегію (функціональна зрілість) й усвідомлення батьківського обов'язку і відповідальності перед дітьми і суспільством (соціальна зрілість);
- батьківська зрілість (особистісна, функціональна та соціальна) є фундаментом й умовою ефективного батьківства, тобто впливає на всі його компоненти;
- у структурі особистісної зрілості батьків можна виділити ставлення до сім'ї, батьків-

ства, дітей як до найвищих життєвих цінностей; позитивне ставлення до себе як батьків (батька чи матері, батьківського подружжя); батьківське ставлення до дітей, засноване на турботі про дитину, прагнення до психологічної близькості з нею при збереженні її суверенітету.

Виходячи з вищезазначеного, Р. В. Овчарова формулює визначення особистісної зрілості батьків і визначає її структуру. Так, особистісну зрілість батьків учена розглядає як системне утворення, що представляє єдність особистісних і батьківських складових, спрямованих на творчу реалізацію процесу виховання і розвитку дитини у сім'ї. До особистісних складових відносяться: відповідальність, активна життєва позиція, адекватне розуміння самого себе, автентичність, прагнення до самопізнання, самореалізації, саморозвитку, сформовані ціннісні орієнтації, здатність здійснювати вільний вибір і вміння будувати зрілі міжособистісні відносини. Батьківські складові включають: прийняття внутрішньої позиції батьківства або материнства, усвідомлення відповідальності за реалізацію виховного впливу, вміння гнучко будувати взаємини з дитиною на основі співробітництва, «подібність сімейних цінностей», батьківську любов як вищий прояв батьківських почуттів.

Компонентами, що представляють структуру особистісної зрілості батьків, є:

- 1) когнітивний – уявлення про себе як активного суб'єкта життєдіяльності, який здійснює вільний вибір і несе за нього відповідальність; уявлення про дитину як рівноправного члена сім'ї, думки, емоції, почуття якої є значущими і цінними; уявлення про процес виховання як розвитку, а не виправлення недоліків, як творчості і можливості для самореалізації;
- 2) емоційний – прийняття своїх недоліків, розвинене почуття любові і поваги до власної особистості; безоцінне і безумовне прийняття дитини: повідомлення їй про те, що вона дорога і любима лише за те, що вона є; прийняття внутрішньої позиції батька, прояв батьківської любові;
- 3) поведінковий – дії по відношенню до себе, спрямовані на самопізнання, саморозвиток, самореалізацію; навички співпраці з дитиною (вміння говорити про свої почуття, чути те, що говорить дитина, вирішувати конфлікт за типом «виграти», виражати невдоволення окремими діями дитини, але не дитиною у цілому, вміння виразити у дієвій формі любов і прийняття дитини.

У дослідженнях Р. В. Овчарової та Н. А. Нестерової особистісна зрілість батьків розглядається як чинник сімейного виховання. В основі їх кон-

цепції лежить теза, що лише зріла особистість може виховати зрілу особистість [7].

Г. Г. Філіппова, розглядаючи материнство як стадію особистісної та гендерної ідентифікації, вважає вагітність жінки та народження нею дитини величезним зрушенням до істинної зрілості, а материнство, згідно її концепції, є чинником формування особистісної зрілості матері [12]. М. Є. Ланцбург також зазначає, що особистісна зрілість має вирішальне значення у прогнозуванні материнсько-дитячих стосунків [5].

Сучасна наука приділяє увагу не лише матері, а й батькові. Експериментальні дослідження Ю. В. Євсеєнкової та А. Г. Портнкової підтвердили, що народження дитини сприяє формуванню зрілості особистості чоловіка.

Е. Еріксон також вважає, що батьківство є одним із шляхів розвитку особистості, оскільки сприяє досягненню продуктивності і встановлення ідентичності у близьких стосунках [3].

О. В. Тіунова зазначає, що батьківство як зміна соціального статусу може впливати на особистісний розвиток самих батьків. Становлення компетентного зрілого ставлення до батьківства являє собою еволюційну систему психологічних якостей особистості, розвиток здатності до прийняття нової соціальної ролі – батька [11].

Проведений аналіз теоретичних підходів до проблеми зрілості дозволяє резюмувати, що досягнення зрілості, як інтегративної характеристики особистості, є центральним напрямком розвитку у період дорослості. Зріла особистість здатна відповідати не лише за себе, а й за інших людей, що принципово важливо для створення сім'ї, побудови інтимних стосунків, вона терпима до інших, прагне до постійного самовдосконалення та саморозвитку тощо. У період ранньої дорослості закладається фундамент для досягнення зрілості у наступні періоди розвитку особистості.

«Усвідомлене батьківство» у психологічному дискурсі розуміється як ідеальний варіант реалізації себе особистістю у батьківстві. О. Безпалько та Г. Лактіонова усвідомлене батьківство розуміють як форму батьківства, яка ґрунтується на свідомому ставленні батьків чи осіб, які їх замінюють, до створення умов для повноцінного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей. Основними характеристиками усвідомленого батьківства є батьківська позиція та стиль поведінки батьків. О. Безпалько під батьківською позицією розуміє психологічну і виховну спрямованість матері та батька, засновану на свідомій чи усвідомлюваній оцінці дитини, що знаходить своє вираження у певних способах і нормах взаємодії з нею. Зі свого боку,

Л. Буніна визначає усвідомлене батьківство як соціально-педагогічне явище, що відображає форму батьківства, яка включає сукупність батьківських рис, почуттів, знань та навичок розвитку дитини з метою забезпечення формування здорової та зрілої особистості. Дослідниця стверджує, що усвідомлене батьківство – прояв загальної культури особистості, її якісна характеристика, ступінь її готовності до виховання майбутньої дитини [2].

За О. Г. Смірнвою, усвідомлене батьківство включає у себе:

- усвідомлення сімейних цінностей, установок та очікувань батьків, батьківських позицій, почуттів, батьківського ставлення, батьківської відповідальності, стилю сімейного виховання;
- розуміння себе, своїх реакцій, мотивів батьківської поведінки, усвідомлення батьківської складової своєї особистості;
- розуміння свого подружжя, його реакцій, мотивів батьківської поведінки;
- усвідомлення батьківської єдності себе та свого шлюбного партнера, включаючи потребу у батьківській єдності (усвідомлення себе батьками, а не лише батьком та матір'ю); розвиненість, стійкість та компліментарність компонентів в інтегральній психологічній структурі батьківства [10].

Висновки. У результаті проведеного теоретико-методологічного дослідження можна дійти висновку, що усвідомлене батьківство – особистісне утворення, пов'язане зі зрілістю самої особистості. Воно визначається наявністю таких особистісних рис, як: самоконтроль поведінки, рефлексивність, відповідальність, терпимість, прагнення до саморозвитку і т. д. Проаналізувавши вищезазначені теоретичні та емпіричні дослідження, пропонуємо розглядати особистісну зрілість як рушійний чинник формування усвідомленого батьківства взагалі, а не лише як аспект сімейного виховання чи результат реалізації батьківських функцій.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. — СПб. : Питер, 2001. — 288 с. — (Серия «Мастера психологии»).
2. Бартків О. С. Усвідомлене батьківство: теоретичні аспекти / О. С. Бартків // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [редкол. : І. О. Смолюк та ін.]. — Луцьк, 2010. — № 23: Педагогічні науки. — С. 192—196.
3. Евсеенкова Ю. В. Отцовство как структурно-динамический феномен / Ю. В. Евсеенкова, А. Г. Портнова // Сибирская психология сегодня: Сборник научных трудов. — Вып. 2. — Кемерово: Кузбассвузиздат, 2003. — 410 с.
4. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. — СПб. : Питер, 2008. — 992 с.
5. Ланцбург М. Е. Роль психологической подготовки и поддержки в реализации родительских функций /

- М. Е. Ланцбург // Психологическая наука и образование, 2011. — №1. — С. 15—25.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. — М.: Смысл, Академия, 2005. — 352 с. — (Серия: Классическая учебная книга).
 7. Овчарова Р. В. Психология родительства: Учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / Р. В. Овчарова. — М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 368 с.
 8. Порхачева Л. В. Особенности развития личности в период ранней взрослости / Л. В. Порхачева, К. Я. Джус // Современные проблемы психологии личности: теория и практика. — Психологический институт РАО, 2008. — С. 17—26.
 9. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. — СПб.: Питер, 2007. — 480 с.
 10. Смирнова Е. Г. Психолого-педагогическое сопровождение формирования осознанного родительства в молодой семье: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология» / Е. Г. Смирнова. — Екатеринбург, 2008. — 24 с.
 11. Тиунова О. В. Психологічні умови розвитку особистісної зрілості батьків / О. В. Тиунова // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України / За ред. С. Д. Максименка. — Т. ХШ. — Ч. 4. — К., 2011. — С. 34—40.
 12. Филиппова Г. Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г. Г. Филиппова. — М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. — 240 с.
- [redkol. : I. O. Smolyuk ta in.]. — Luc'k, 2010. — № 23: Pedagogichni nauki. — S. 192—196.
3. Evseenkova YU. V. Otcovstvo kak strukturno-dinamicheskij fenomen / YU. V. Evseenkova, A. G. Portnova // Sibirskaya psihologiya segodnya: Sbornik nauchnyh trudov. — Vyp. 2. — Kemerovo: Kuzbassvuzizdat, 2003. — 410 s.
 4. Krajg G. Psihologiya razvitiya / G. Krajg. — SPb.: Piter, 2008. — 992 s.
 5. Lancburg M. E. Rol' psihologicheskoy podgotovki i podderzhki v realizacii roditel'skih funkcij / M. E. Lancburg // Psihologicheskaya nauka i obrazovanie, 2011. — №1. — S. 15—25.
 6. Leont'ev A. N. Deyatel'nost', soznanie, lichnost' / A. N. Leont'ev. — M.: Smysl, Akademiya, 2005. — 352 s. — (Seriya: Klassicheskaya uchebnaya kniga).
 7. Ovcharova R. V. Psihologiya roditel'stva: Ucheb. posobie dlya studentov vysshih uchebnyh zavedenij / R. V. Ovcharova. — M.: Izdatel'skij centr «Akademiya», 2005. — 368 s.
 8. Porhacheva L. V. Osobennosti razvitiya lichnosti v period rannej vzroslosti / L. V. Porhacheva, K. Ya. Dzhus // Sovremennye problemy psihologii lichnosti: teoriya i praktika. — Psihologicheskij institut RAO, 2008. — S. 17—26.
 9. Rean A. A. Social'naya pedagogicheskaya psihologiya / A. A. Rean, Ya. L. Kolominskij. — SPb.: Piter, 2007. — 480 s.
 10. Smirnova E. G. Psihologo-pedagogicheskoe soprovozhdenie formirovaniya osoznannogo roditel'stva v molodoj sem'e : avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. psihol. nauk : spec. 19.00.07 «Pedagogicheskaya i vozrastnaya psihologiya» / E. G. Smirnova. — Ekaterinburg, 2008. — 24 s.
 11. Tiunova O. V. Psihologichni umovi rozvitku osobistisnoi zrilosti bat'kiv / O. V. Tiunova // Problemi zagal'noi ta pedagogichnoi psihologii. Zbirnik naukovih prac' Institutu psihologii imeni G. S. Kostyuka Nacional'noi APN Ukraini / Za red. S. D. Maksimenka. — T. HSH. — CH. 4. — K., 2011. — S. 34 — 40.
 12. Filippova G. G. Psihologiya materinstva: Uchebnoe posobie / G. G. Filippova. — M.: Izd-vo Instituta Psihoterapii, 2002. — 240 s.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Anan'ev B. G. Shelovek kak predmet poznaniya / B. G. Anan'ev. — SPb.: Piter, 2001. — 288 s. — (Seriya «Mastera psihologii»).
2. Bartkiv O. S. Usvidomlene bat'kivstvo: teoretichni aspekti / O. S. Bartkiv // Nauk. visn. Volin. nac. un-tu im. Lesi Ukraïnki / Volin. nac. un-t im. Lesi Ukraïnki ;

КУЧМАНИЧ И. Н., СЕРАЯ К. Ю.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ЗРЕЛОСТИ ЛИЧНОСТИ С ОСОЗНАНИЕМ ФАКТА РОДИТЕЛЬСТВА

В статье осуществлен анализ теоретических и эмпирических исследований личностной зрелости. Проведено дифференциацию понятий взрослость и зрелость личности. Определены основные критерии личностной зрелости. Установлена взаимосвязь и взаимообусловленность зрелости личности с осознанностью ее родительской роли. В статье проведен теоретико-методологический анализ современных исследований феномена осознанного родительства. Раскрыты основные подходы к понятию и структуры осознанного родительства. Освещены основные компоненты личностной зрелости родителей. Выяснено значение рождения ребенка в процессе развития личностной зрелости женщины и мужчины.

Ключевые слова: взрослость, зрелость, личность, личностная зрелость, отцовство, осознанное отцовство, материнство, личностная зрелость родителей.

KUCHMANICH I. N., SERAYA K. YU.

INTERCOMMUNICATION OF MATURITY OF PERSONALITY WITH THE AWARENESS OF FACT OF PATERNITY

This article considers the theoretical and empirical researches of personal maturity. The differentiation of the concepts of adulthood and maturity of the personality is shown there. The article also shows the correlation between these concepts. This paper presents different approaches of scientists to age periodization of adulthood. It also presents age limits of the period of early adulthood. The article shows the formation of personal maturity in the overall «life way». Materials of the article raise the problem of age limits of achievement of maturity and their expediency. This paper gives the definition and criteria of the concept of personal maturity. It shows views of various scientists on specific psychological traits of a mature personality. The functions of personal maturity, its role in the life of person are also shown there. This paper presents the correlation between social and psychological maturity of personality. In the article was described the correlation between the personal maturity and awareness of parental roles, implementing parenting. This paper presents the theoretical and methodological modern researches of phenomenon of conscious parenting. The basic approaches to the concept and structure of conscious parenting are presented there. The article presents the concepts of parent's maturity and the maturity of parent's personality. The article describes the basic components of personal parent's maturity. It is shown having a child value in the development of personal maturity of women and men.

Keywords: adulthood, early adulthood, maturity, early maturity, personality, personal maturity, the maturity of personality, parenting, parenthood, motherhood, conscious parenting, parent's maturity, personal maturity of parents.

Стаття надійшла до редколегії 10 вересня 2014 року